

Ingen vanlig skitmossa!

Bengt Oldhammer

Den tredje juni 1995 besökte Steget Före i Orsa ute på myren Grunuflyot och inspekterade varglavs förekomster, Orsas enda klibbäck och annat trevligt. Det var en lyckad dag, med sjungande mindre flugsnappare till morgonkaffet.

Vid det lilla kommunala reservatet vid Moldtjärnen på Siljansringen, inte långt från Gravberg, växer en gammal barrnaturskog intill en myr. Området blev skyddat tack vare insatser av stiftsskogvaktaren Sven-Erik Green, som även är kommunpolitiker i Orsa.

Nåväl, fågelskådaren Lars Hansson, som denna 3:e juni för några sekunder råkade ha blicken riktad mot marken istället för mot himlen, fick syn på något konstigt på en spillningshögd och ropade på oss andra. När undertecknad fick syn på den tänkte jag genast på *liten parasollmossa*. Orsaken till att jag tänkte på just denna stora raritet, var en artikel i Myrinia, Mossornas Vänners tidskrift, från i maj. Där beskrev Mats Karström sina fynd av mossan på tre lokaler i Jokkmokk i en artikel med undertiteln ”En barndomsdröm”.

Bestämningslitteraturen hemma i bostaden stärkte mina misstankar, vilka sedan Tomas Hallingbäck bekräftade, efter en titt på mossan.

Mossan

Den lilla parasollmossan, *Splachnum melanocaulon*, ser ut som gul parasollmossa, men är mindre, har rödaktigt *seta*, dvs skaft, och verkar komma tidigare på säsongen. Vid Moldtjärnen växte mossan på älgspillning, men någon vanlig ”skitmossa” är den knappast. Den tillhör hotkategori 2, sårbar och är känd från ca 10 platser i norra Sverige, från Jämtland till Lule Lappmark. I övrigt är arten funnen på några få lokaler i Finland, Sibirien, Kamtchatka och Klippiga Bergen i Nordamerika. Antalet förekomster i världen bedömdes 1988 vara högst 20 stycken!

Skogen där mossan växte är ganska fuktig och ligger intill en myr. I skogen finns rosenticka, ullticka, violettgrå tagellav och inte mycket mer. Men det finns en hel del lågor, gamla träd, tallöverståndare och annat som gör skogen till ett fint naturskogsobjekt med stora utvecklingsmöjligheter. På myren strax intill finns varglav och en trädristning.

Hur ovanlig är den?

Det finns ett helt gäng med mossor som växer på spillning. För 100 år sedan upptäcktes att flugor attraheras av doftämnen på apofysen. När flugorna sedan flyger iväg till nästa spillningshögd sprids mossan. Genom att lägga apofyser i en låda utan spillning, anses det bevisat att flugorna verkligen attraheras av mossan och inte bara av skiten.

Nåväl. Om en fluga spridit liten parasollmossa till Orsa, lär den knappast ha flugit från Jämtland eller Jokmökk. Alltså borde arten finnas på fler platser. Ut och leta!

Sedan tidigare finns ett dalafynd i en synnerligen fin sumpskog vid Trygåsvalen i Särna, ett område som hittades under arbetet med Särnaprojektet. Viss osäkerhet råder dock om kollekten ifråga verkligen är liten parasollmossa.

I vilket fall som helst kan Dalarna och Orsa skryta med att ha Sveriges sydligaste förekomst av denna nordliga mossa.

Litteratur:

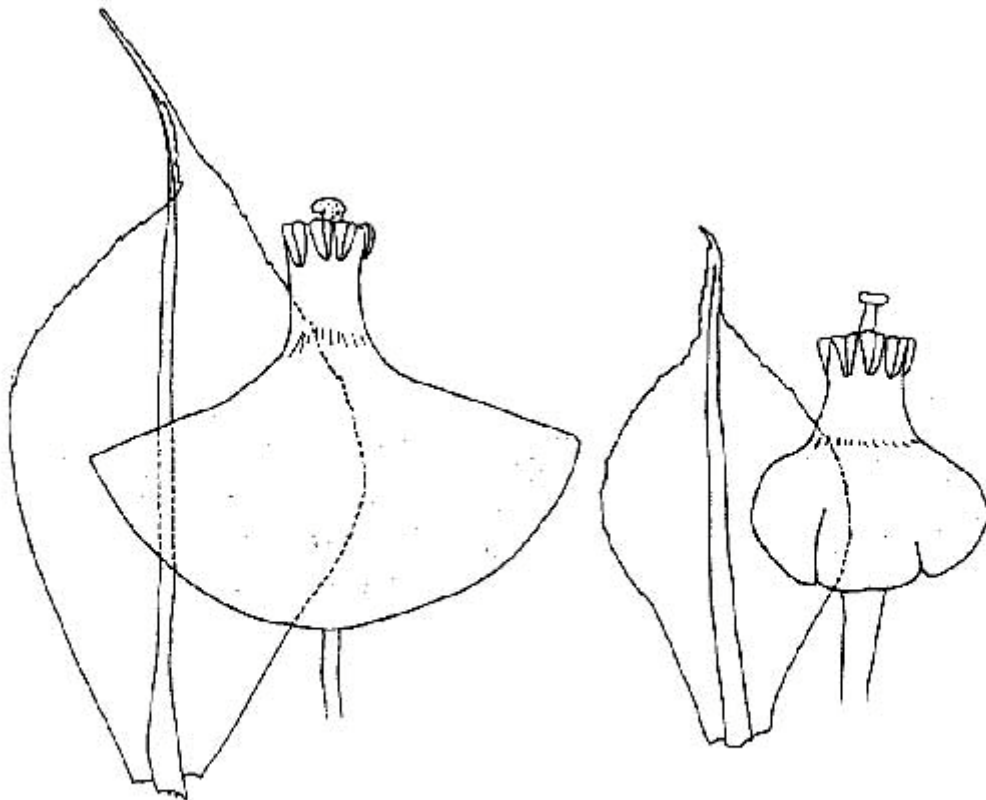
Anonym 1988: Tredje fyndet av liten parasollmossa i Sverige. *Natur i Norr* 7:1.

Jonsson, B.G. 1988: Norrlands lort- och likmossor. *Natur i Norr* 7:1.

Karström, M. 1995: Liten parasollmossa, en barndomsdröm. *Myrinia* 5: 17-19.

Tillägg:

I presslägningsögonblicket ringer telefonen. Bengt har ännu inte dragit stövlarna av sig, nyss hemkommen som han är från Våmhuskogarna. I en naturskogsrest vid Rödklitt har han snubblat över ännu en bajshög, som härbärgerade ett vackert bestånd av den lilla parasollmossan! Gratulerar! (*Red.*)

Blad och kapsel av gul parasollmossa (vänster) och liten parasollmossa (höger).